

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

Çukurova University

Journal of Faculty of Divinity

Cilt 6

Sayı 2

Temmuz - Aralık 2006

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ISSN: 1303-3670

Sahibi

Dekan Prof. Dr. Kerim YAVUZ

Yayın Kurulu

Prof. Dr. A. Osman Ateş (Başkan),
Doç. Dr. Hasan Kayıklık, Yrd. Doç. Dr. Asım Yapıcı
Yrd. Doç. Dr. Nuran Yılmaz, Yrd. Doç. Dr. Nebahat Göçeri

Redaksiyon ve Dizgi

Yrd. Doç. Dr. Asım Yapıcı, Suat Aslan

Yazışma Adresi

Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi 01330 Balçalı / Adana
asimyapici@cu.edu.tr

Makalelerin bilim, dil ve hukuki bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi hakemli bir dergi olup yılda iki defa yayımlanır.

Bu sayı Çukurova İlahiyat Eğitimi Destekleme ve Geliştirme Derneği tarafından yayımlanmıştır.

"Kim Bir Kavme Benzerse, O da Onlardandır" Hadisi Hakkında*

Muhammed Zâhid el-KEVSERİ

Çev.: Dr. Bekir TATLI**

Atıf©- el-Kevserî, M. Z. (2006). "Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır" hadisi hakkında.
Çev.: B. Tatlı, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (2), 217-223.

§§§

Allâme eş-Şeyh Muhammed Bahit *rahimehullah*'ın *Mecelletu'l-İslâm el-Ğarrâ*'nın 27. sayısında nakledilen fetvâları içinde şu ifadeler yer almıştır:

"Bu hadis hakkında, her ne kadar *es-Sehâvî el-Makâsîdu'l-hasene* adlı kitabında: "Hadis imamları onun zayıf olduğuna hükmetmişlerdir" demiş olsa da, tariklerinin sayısının çoğalmasıyla kendisiyle ihticâc edilir şekilde hasen olmuştur ve onu destekleyen şevâhidi vardır."

Hadisin ihticâc edilir bir hasen oluşu doğrudur; fakat onun *es-Sehâvî*'ye (v. 902) isnâd ettiği "Hadis imamları onun zayıf olduğuna hükmetmişlerdir" sözü *el-Makâsîdu'l-*

* Bu yazı M.Zâhid el-Kevserî'nin (v.1371 h.) *Makâlâtü'l-Kevserî* (ty., yy.) adlı eserinin s. 68-70 arasındaki çevirisidir. Çalışma boyunca geçen müelliflerin vefat tarihleri ve dipnotlar çeviren tarafından konulmuştur.

** Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi. btatli@cu.edu.tr

hasene'de esasen mevcut değildir. Bunun ona isnâdı, ancak bir sebk-ı kalem (kalem hatası) olabilir.

es-Sehâvî'nin *el-Makâsıdu'l-hasene* s. 192'de yer alan ifadeleri:

(من تشبه يقوم فهو منهم) "Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır." şeklindedir.¹

Bu hadisi Ahmed², Ebû Dâvud³ ve *el-Kebîr*'de Taberânî⁴, İbn Ömer'den merfû olarak nakledilen Ebû Münib el-Curaşî hadisi olarak rivâyet etmiştir. Senedinde zafiyet vardır. Fakat bu hadisin şâhidi⁵ vardır ki, el-Bezzâr⁶ Huzeyfe ve Ebû Hureyre'den, Ebû Nuaym⁷ *Târihu İsbahân*'da Enes'ten⁸, Kudâî⁹ mürsel olarak Tâvus'tan nakletmektedir.¹⁰ Daha önce hemze

¹ Bkz. Sehâvî, Şemsüddîn Ebû'l-Hayr Muhammed b. Abdîrrahman (v. 902), *el-Makâsıdu'l-hasene fî beyâni kesirin mine'l-ehâdisi'l-müştehra alâ'l-elsine*, s. 407, no: 1101, Mısır, 1375/1956. Hadis için ayrıca bkz. Zurkânî, Muhammed b. Abdîlbâkî (v. 1122), *Muhtasaru'l-Makâsıdi'l-hasene fî beyâni kesirin mine'l-ehâdisi'l-müştehra alâ'l-elsine*, s. 214, no: 1012, thk. Muhammed b. Lutfî es-Sabbâğ, Riyâd, 1424/2003.

² Ahmed, Ebû Abdillâh İbn Hanbel eş-Şeybânî (v. 241), *Müsned*, II, 50 (İbn Ömer'den), 92 (İbn Ömer'den), I-VI, Mısır, ty.

³ Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî (v. 275), *Sünenü Ebi Dâvud*, Libâs 5 (no: 4031, İbn Ömer'den), I-III, Beyrût, 1409/1988.

⁴ Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî'nin (v. 360), *el-Mu'cemu'l-kebîr* (I-XX, Musul, 1404/1983) adlı eserinde bu rivâyete ulaşamadık. Aynı müellife ait eserlerden olan *el-Mu'cemu'l-evsafa*'ta Huzeyfe rivâyeti vardır. Bkz. VIII, 179, I-X, Kahire, 1415. *Müsnedü's-Şâmiyyîn*'de ise İbn Ömer'den nakledilen rivâyet yer almaktadır. Bkz. I, 135, I-II, Beyrût, 1405/1984.

⁵ Şâhid, bir hadise lâfız veya mana yönünden, yahut sadece mana itibarıyla benzeyen lâfızlarla bir diğer sahâbîden rivâyet edilen ve bu rivâyetle ötekine muvâfakat eden hadis anlamına gelmektedir. Bkz. İbnu's-Salâh, Ebû Amr Osman b. Abdîrrahman eş-Şehrezûrî (577-643), *Ulûmu'l-hadis*, s. 82-85, Dimeşk, 1406/1986; Uğur, Mücteba, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, s. 370-371, Ankara, 1992; Koçyiğit, Talat, *Hadis Terimleri Sözlüğü*, s. 435-436, Ankara, 1992.

⁶ Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdîlhâlik (v. 292), *Müsned*, VII, 368 (Huzeyfe'den), I-X, Beyrût-Medîne, 1409. Bezzâr'ın naklettiği Ebû Hureyre rivâyetine ulaşamadık.

⁷ Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbahânî (v. 430).

⁸ Söz konusu kîtaba ve dolayısıyla mezkur rivâyete ulaşma imkânı bulamadık. Yusuf Özbek, Ebû Ali el-Haddâd rivâyeti ile nakledilen bu kitabın tek cilt olduğunu, *Zikru ahbârî İsbahân* başlığı ile iki cilt halinde 1931 tarihinde Leiden'de neşredildiğini kaydetmektedir. Bkz. *Hadis Literatürü*, s. 263, İstanbul, 1994.

⁹ Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (v. 454), *Müsnedü's-Şihâb*, I, 243-244 (Muâz b. Cebel'den), I, 244 (Tâvus'tan), I-II, Beyrût, 1407/1986.

¹⁰ Bu hadisin ulaşabildiğimiz diğer bazı kaynakları şöyledir: Ma'mer b. Râsîd el-Ezdi (v. 151), *Câmî*, XI, 453 (Hz. Ömer'in sözü olarak), I-II, Beyrût, 1403; Ebû Abdillâh Abdullâh b. el-Mübârek el-

maddesinde geçen ve **Hasen**'den rivâyet edilen: (إنما العلم بالتعلم) "*İlim ancak taallüm (öğrenme) iledir*" hadisinde: (وقلما تشبه رجل بقوم إلا كان منهم) "*Bir kavme benzeyip de onlardan olmayan çok az adam vardır*" şeklinde diğer bir lafızla nakledilen bir eser (söz) bulunmaktadır.¹¹

"Hadis imamları onun zayıf olduğuna hükmetmişlerdir" sözünün **es-Sehâvî**'nin ifadesinde yer almadığı ortaya çıkmıştır. Zaten işaret ettiği şâhîtlerle hadisin hasen olduğunu göstermişken bu nasıl olabilirdi ki? **Ebü Ya'lâ**'nın (v. 307) tahrir ettiği;

(من كثر سواد قوم فهو منهم) "*Kimde bir kavmin özelliği galipse, o da onlardandır*"¹² şeklindeki **İbn Mes'ûd** hadisi bunun şâhîtlerindedir.¹³

Mervezî (v. 181), *Cihâd*, s. 89-90 (Tâvus), Tunus, 1972; Saîd b. Mansûr, Ebû Osman el-Mervezî (v. 227), *Sünen*, II, 143 (Hasen'den merfû olarak), I-II, Beyrut, 1985; İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr b. Abdillâh b. Muhammed el-Kûfî (v. 235), *Musannef*, IV, 212 (İbn Ömer), 216 (Tâvus), VI, 470 (Tâvus), 471 (İbn Ömer), I-VII, Riyâd, 1409; Ahmed, *Vera*, s. 178, Beyrut, 1403/1983; Ebû Muhammed Abd b. Humejd b. Nasr el-Kissî (v. 249), *Müsned*, s. 267, Kâhire, 1408/1988; Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. el-Hasen (v. 295), *Nevâdiru'l-usûl*, I, 375, I-IV, Beyrût, 1992; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn (v. 458), *Şuabu'l-îmân*, II, 75 (İbn Ömer), I-VIII, Beyrût, 1410. Bu hadis hakkında etraflı bir inceleme için ayrıca bkz. Tokpınar, Mirza, "*Mên teşebbêhe bi-kavmin fe-huve minhum Hadisi Üzerine Bir İnceleme*", Hadis Tetkikleri Dergisi, c.III, s. 2, yıl: 2005, ss.85-109.

¹¹ Bkz. Sehâvî, *el-Makâsîdu'l-hasene*, s. 107-108, no: 210; Zürkânî, *Muhtasarı Makâsîdi'l-hasene*, s. 83, no: 190. Başka kaynaklarda bu rivâyetin Hasen'den gelen tarihini göremedik. Ayrıca ulaştığımız tarihlerde rivâyetin son kısmında yer alan bir kavme benzeme konusu da mevcut değildir. Ulaştığımız tarihler şunlardır: İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 284 (Abdullah b. Mes'ûd'un sözü olarak); Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Cu'fî el-Buhârî, (v. 256), *Sahîhu'l-Buhârî*, İlim 10 (Muallak), I-VII, Beyrût, 1410/1990; Bezzâr, *Müsned*, V, 423 (İbn Mes'ûd'un sözü); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XIX, 395 (Muâviye'den merfû olarak); a.mlf. *el-Mu'cemu'l-evsat*, III, 118 (Ebû'd-Derdâ'dan merfû), I-X, Kâhire, 1415; a.mlf. *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, I, 431 (Muâviye'den merfû); Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430), *Hilyetu'l-evliyâ*, V, 174 (Ebû'd-Derdâ'dan merfû), I-X, Beyrût, 1405; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 398 (Ebû'd-Derdâ'nın sözü); Halîb Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Bağdâdî (v. 463), *Târihu Bağdâd*, V, 201 (Ebû'd-Derdâ'dan merfû), IX, 127 (Ebû Hureyre'den merfû), I-XIV, Beyrût, ty.; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî el-Cerrâhî (v. 1162), *Keşfu'l-hafâ ve müzîlu'l-İlbâs amme's-tehera mine'l-ehâdis âlâ el-sineti'n-nâs*, II, 314, I-II, Beyrût, 1405.

¹² Bkz. Sehâvî, *el-Makâsîdu'l-hasene*, s. 426, no: 1170; Zürkânî, *Muhtasarı Makâsîdi'l-hasene*, s. 223, no: 1070.

¹³ Bu rivâyetin Ebû Ya'lâ'nın hangi eserinde olduğu tasrih edilmemiştir. Ebû Ya'lâ Ahmed b. Ali el-Musennâ el-Mevsilî'ye ait eserlerden olan *el-Mu'cem* (Faysal Âbâd, 1407) ve *el-Müsned*'de (I-XIII, Dimaşk, 1404/1984) bu rivâyete ulaşamadık. İbn Hacer de *el-Metâlibu'l-âliye*'de (V, 182, no: 1704) bu rivâyeti Ebû Ya'lâ'dan nakletmektedir. Belki nüsha farklılığı da söz konusu olabilir. Adı geçen rivâyet şu kaynaklarda mevcuttur: Deylemî, Ebû Şucâ' Şireveyh b. Şehirdâr (445-509), *el-Firdevs bi*

Yine (ليس منا من تشبهه بغيرنا) "*Bizim dışımızdakilere benzeyen bizden değildir*"¹⁴ şeklindeki **Tirmizî** hadisi de bunun şahitlerindedir. Her ne kadar bunun senedinde **İbn Lehîa**¹⁵ olsa da, o ancak kendi ashâbı içinde dört Abdullah'ın (abâdile) dışında birisi rivâyet ettiğinde zayıf kabul edilir. Halbuki bu, o dört kişiden biri olan **Abdullah b. el-Mübârek**'in (v. 181)¹⁶ ondan rivâyet ettiği hadislerdendir. **Amr b. Şuayb**'in¹⁷ babası ve dedesi yoluyla naklettiği rivâyet ise, bazı noktalardan da olsa imamların almaktan çekindiği rivâyetlerdendir. Bu konuda söylenecek söz çoktur. *Keşfu'l-hafâ*¹⁸ II, 240'ta görüleceği üzere **İbn Hibbân** (v. 354) ve **el-İrâkî** (v. 806) bu hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir. İbn Hibbân'ın tashih (sahihteme) konusundaki gevşekliği, onun güvenilir olmayan bir adam hakkında sırf cerhe muttali olmadığı için onu güvenilir kabul etmesidir. Onun bu hadise sahih demesine gelince, bu durum hadisin pek çok kişi tarafından rivâyet edilmesinin yanı sıra, senedde bulunan **Abdurrahman b. Sâbit**'in güvenilir olmasını tercih etmesi yönündendir. Ona göre sahih, haseni de içerir. Nitekim bu, onun şeyhi olan **İbn Huzeyme** (v. 311) ve başkalarının da görüşüdür.

İbn Teymiye'nin (v. 728) *İktizâu's-sirâti'l-müstakîm*'daki (s. 39) ifadelerinin metni şöyledir: "Ebû Dâvud *Sünen*'inde rivâyet etmektedir: Bize Osman b. Ebî Şeybe rivâyet etti; (o dedi ki) bize Ebû'n-Nadr -yani Hâşim b. el-Kâsım- rivâyet etti; (o dedi ki) bize Abdurrahman b. Sâbit rivâyet etti; (o dedi ki) bize Hassân b. Atyye, Ebû Münîb el-Curaşî'den, o da İbn Ömer *radıyallahu anhumâ*'dan naklen rivâyet etti. O dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve*

---

me'sûri'l-hitâb, III, 519 (İbn Mes'ûd'un sözü olarak) I-V, Beyrût, 1986; Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 360 (İbn Mes'ûd'dan merfû olarak). Bu rivâyet ayrıca benzer anlamda Hasen-Enes b. Mâlik tarihîyle merfû olarak da nakledilmiştir. Bkz. Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Ebî Âsım eş-Şeybânî (v. 287), *Sünne*, II, 627, I-II, Beyrût, 1400; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, X, 40.

¹⁴ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Süre el-Tirmizî (v. 279), *el-Câmiu's-Sahîh (Sünenü'l-Tirmizî)*, İstîzân 7, no: 2695 (Müellifin ifadesine göre isnâdı zayıftır; bu hadisi İbnü'l-Mübârek İbn Lehîa'dan rivâyet etmiş ve ref etmemiştir); Taberânî, *Evsaf*, VII, 238; a.mlf. *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, I, 289; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, II, 2065.

¹⁵ Ebû Abdîrrahman Abdullah b. Lehîa b. Ukbe el-Hadramî el-Kâdî el-Mısıfî (v. 174). Bkz. Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, V, 182, I-VIII, Dâru'l-fikr, ty., yy.; Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz (v. 748), *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, VIII, 11-31, I-XXIII, Beyrût, 1413.

¹⁶ Abdullah b. el-Mübârek el-Mervezî (v. 181). Bkz. Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (v. 852), *Takrîbu't-Tehzîb*, s. 540, Riyâd, 1416.

¹⁷ Amr b. Şuayb b. Muhammed b. Abdillâh b. Amr b. el-Âs (v. 118). Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 738.

¹⁸ İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî el-Cerrâhî'ye (v.1162) ait, *Keşfu'l-hafâ ve müzîlu'l-ibbâs amme's-tehera mine'l-ehâdis alâ elsinetî'n-nâs* adlı eser kastedilmektedir.

sellem şöyle buyurdu: (من تشبه بقوم فهو منهم) "Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır." Bu ceyyid¹⁹ bir isnâddır; çünkü İbn Ebî Şeybe²⁰, Ebû'n-Nadr²¹ ve Hassân b. Atıyye²² *Sahîhayn* ricâlinden sika, meşhur ve önemli kişilerdir. Onlar, "*Sahîhayn* ricâlindedir" denilmeye bile ihtiyaçları olmayacak derecede üstün râvilerdir. Abdurrahman b. Sâbit b. Sevbân'a²³ gelince; Yahyâ b. Ma'în²⁴, Ebû Zur'a²⁵ ve Ahmed b. Abdillâh (el-İclî)²⁶ onda beis olmadığını söylemişlerdir.²⁷ Abdurrahman b. İbrahim Duhaym²⁸, o sikadır demiştir.²⁹ Ebû Hâtîm³⁰ ise onun müstakîmu'l-hadis (hadisi sağlam)³¹ olduğunu belirtmiştir.³² Ebû Münîb el-

¹⁹ Ceyyid, "sahih" yerine kullanılan terimlerdendir. Bkz. Uğur, *age.*, s. 55; Koçyiğit, *age.*, s. 79-80; Yücel, Ahmet, *Hadis İstilahlarının Doğuşu ve Gelişimi Hicri İlk Üç Asır*, s. 162, İstanbul, 1996.

²⁰ Ebû'l-Hasen İbn Ebî Şeybe Osman b. Muhammed b. İbrahim b. Osman el-Absî (v. 239). Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 668.

²¹ Ebû'n-Nadr Hâşim b. el-Kâsım b. Müslim el-Leysi el-Bağdâdî (v. 207). Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 1017.

²² Ebû Bekr Hassân b. Atıyye el-Muhâribî ed-Dimeşkî (v. 120'den az sonra). Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 233.

²³ Abdurrahman b. Sâbit b. Sevbân el-Ansî ed-Dimeşkî (v. 165). Bkz. Hatîb, *Târihu Bağdâd*, X, 224; Zehebî, *Mizânu'l-i'tidâl fi nakd'ir-ricâl*, IV, 264, I-VIII, Beyrut, 1995; İbn Hacer, *Takrîb*, s. 572.

²⁴ Meşhur cerh ve ta'dil imamıdır. Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ma'în b. Avn el-Gatafânî el-Bağdâdî (v. 133). Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 1067.

²⁵ Ebû Zur'a Ubeydullah b. Abdilkerim b. Yezîd b. Ferrûh er-Râzî (v. 264). Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 642.

²⁶ Ebû'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Salih el-İclî el-Kûfî (v. 261). Bkz. İbnü'l-Kayserânî Muhammed b. Tâhir (v. 507), *Tezkiratu'l-huffâz*, II, 560, I-IV, Riyâd, 1415; Zehebî, *Tabakâtu'l-muhaddisin*, s. 75, 102, Umân, 1404.

²⁷ Bkz. İclî, Ebû'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih el-Kûfî (v. 261), *Ma'rifetu's-sikât*, II, 73, I-II, Medîne, 1405/1985; İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdris er-Râzî (v. 327), *el-Cerh ve'l-ta'dil*, V, 219, I-IX, Beyrût, 1271/1952; Mizzî, Cemâluddîn Ebû'l-Haccâc Yusuf b. ez-Zekî Abdurrahman b. Yusuf (v. 742), *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 15, I-XXXV, Beyrût, 1400/1980; Zehebî, *Mizânu'l-i'tidâl*, IV, 264.

²⁸ Ebû Saîd Abdurrahman b. İbrahim b. Amr el-Osmânî ed-Dimeşkî (v. 245). Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 569.

²⁹ Bkz. Mizzî, *age.*, XVII, 16; Zehebî, *age.*, IV, 264; İbn Hacer, *Tehzîbu'l-Tehzîb*, VI, 136, I-XIV, Beyrût, 1404/1984.

³⁰ Ebû Hâtîm Muhammed b. İdris b. el-Münzir el-Hanzalî er-Râzî (v. 277). Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 824.

³¹ Yücel, *age.*, s. 124.

³² Bkz. Mizzî, *age.*, XVII, 16; İbn Hacer, *Tehzîb*, VI, 136.

Curaşî'ye³³ gelince, Ahmed b. Abdillâh el-İclî onun hakkında: "O sikadır; onun kötü olduğunu söyleyen kimse bilmiyorum" demiştir.³⁴ Hassân b. Atıyye de ondan hadis işitmiştir.³⁵ İmam Ahmed ve başkaları bu hadis ile ihticâc etmişlerdir.³⁶ Daha sonra o, Mâlik (v. 179), Ebû Hanîfe (v. 150), eş-Şâfiî (v. 204), Ahmed (v. 241) ve diğer imamların mezhebinde bu hadis üzerine bina edilen meseleleri serdetmek için konuyu uzatmıştır.

İmamların bir hadisle ihticâc etmeleri, onu sahih kabul ettiklerini gösterir. Hatta, her gruptan ilim ehli çoğunluk (cumhur), ümmetin tasdik etmek veya kendisiyle amel etmek suretiyle kabulle karşıladığı haber-i vâhidin ilmi gerektirdiği kanaatindeydi. Nitekim bu konunun ayrıntılarını *Tevcihu'n-nazar*'da³⁷ (s. 134) bulabilirsiniz. Abdurrahman b. Sâbit aleyhine yorumda bulunanların sözleri, ya onun kaderle ilgili bazı görüşlere sahip olmasıyla; yahut da, ömrünün sonlarında hâfızasının zayıflaması ile alâkalıdır. Birincisi, muhakkiklere göre cerh edici bir sebep değildir. İkinci hususa gelince, Hâşim b. el-Kâsım'ın ondan rivâyeti hâfızasının zayıflamasından öncedir. Çünkü o, Abdurrahman b. Sâbit'in vefatı zamanında yirmi üç yaşındaydı. Onun hâfızasının zayıflaması ise ölümünden az bir zaman önce olmuştur. **ez-Zehabî** (v. 748) *el-Mizân*'da Ebû Hâtim ve Duhaym'dan naklen onun sika olduğunu rivâyet etmiştir.³⁸ Aynı şekilde **el-Hatîb** (el-Bağdâdî, v. 463), İbnü'l-Medîni'den³⁹ naklen⁴⁰ ve el-

³³ Ebû'l-Münîb el-Curaşî ed-Dımeşkî (ismi bilinmiyor). Bkz. İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve'l-ta'dîl*, IX, 440; Zehebî, *Mizân*, VIII, 218-219; İbn Hacer, *Takrîb*, s. 1211.

³⁴ el-İclî'nin kitabında yer alan ifade: (شامي تابعي ثقة) şeklinde olup, "onun kötü olduğunu söyleyen kimse bilmiyorum" ifadeleri bulunmamaktadır. Bkz. *Ma'rifetu's-sikât*, II, 428. el-İclî'nin konuyla ilgili görüşüne işaret eden başka kaynaklardaki ifade de bizim verdiğimiz gibidir. Mesela bkz. Mizzî, *age.*, XXXIV, 324; Zehebî, *Mizân*, VIII, 219; İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 271.

³⁵ Bkz. İbn Ebî Hâtim, *age.*, IX, 440; İbn Hacer, *Tehzîb*, XII, 271.

³⁶ Bkz. İbn Teymiyye, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Abdilhalîm el-Harrânî (v. 728), *İktizâ'u's-sirâti'l-müstakîm li muhâlefeti ashâbi'l-cahîm*, s. 213, Dâru Âlem'l-kütüb, 1419/1999.

³⁷ *Tevcihu'n-nazar ilâ usûli'l-eser*, Tâhir b. Muhammed Sâlih b. Ahmed el-Cezâiri'ye (1268-1338 h.) ait bir eserdir.

³⁸ Zehebî, *age*, IV, 264.

³⁹ İmam Buhârî'nin (v. 256) meşhur hocası Ebû'l-Hasen İbnü'l-Medîni Ali b. Abdillâh b. Ca'fer b. Necîb es-Sa'dî el-Basrî (v. 234)'dır. Bkz. İbn Hacer, *Takrîb*, s. 699.

⁴⁰ Bkz. Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, X, 224. Hatîbu-Bağdâdî'nin kullandığı lafız:

(وأما علي بن المديني فكان حسن الرأي فيه) şeklinde olup, "Ali b. el-Medîni onun hakkında güzel düşüncelere sahipti" demektir. Bu kısımda müellifin sarıh olarak "sika" lafzını kullanmadığı anlaşılmaktadır. Elbette kullanılan lafız da sika gibi olumlu bir anlam ifade etmektedir.

Fellâs (v. 249)⁴¹ da rivâyetler muhtelif olmakla birlikte İbn Ma'în'den naklen onun sika olduğunu rivâyet etmiştir.⁴² Hiçbir kimse esasen bu hadisi münkerler⁴³ arasında zikretmemiştir.

Bu hadis cevâmî'u'l-kelimdendir.⁴⁴ Onbirinci asrın Şâfiî büyüklerinden olan **en-Necm el-Ğazzî**'ye ait *Hüsnü't-tenebbüh li ahkâmî't-teşebbüh* isimli geniş hacimli bir ciltlik eserde bu hadisten çıkarılan ahkâmın beyanı konusunda geniş açıklamalar mevcuttur. Dimaşk Zâhiriye kütüphanesinde bulunan bu eser, konusunda faydalı ve basılmayı hak eden bir kitaptır.

---

⁴¹ Ebû Haf's Amr b. Ali b. Bahr el-Fellâs es-Sayrafi el-Basri (v. 249). Bkz. İbn Hacer, *age.*, s. 741. el-Fellâs'ın üç cüzlük bir *Târîh*'inin ve *Tefsîr*'inin olduğu kaydedilmiştir. Bkz. Özbek, *Hadis Literatürü*, s. 114, 272.

⁴² Bkz. Zehebî, *Mizân*, IV, 266.

⁴³ Münker, râvinin muhâlefetinden doğan bir zayıf hadis çeşidi olup, çeşitli şekillerde tarif edilmiştir. Genel kabule göre, zayıf olan bir râvinin güvenilir râvilere muhâlif olarak rivâyet ettiği ve bu rivâyetleriyle tek kaldığı hadise münker denilmiştir. Geniş açıklama için bkz. Uğur, *age.*, s. 271-273; Koçyiğit, *age.*, s. 338-340.

⁴⁴ "Özlü sözler" manasına gelen bu tabir, hadislerdeki îcâzî ifade etmekte kullanılır. Bkz. Uğur, *age.*, s. 54; Koçyiğit, *age.*, s. 79.